

INFORMACJA NA TEMAT TWORZENIA ZWIĄZKU METROPOLITALNEGO

Wejście w życie zapisów ustawy z dnia 9 października 2015 r. o związkach metropolitalnych – zwanej dalej Ustawą - dało możliwość utworzenia związku metropolitalnego zrzeszającego zainteresowane jednostki samorządu terytorialnego. Ustawa formalnie sankcjonuje uwarunkowania historyczne, przestrzenno-infrastrukturalne oraz więzi społeczno-gospodarcze i kulturowe pomiędzy wskazanymi we wniosku o utworzenie związku metropolitalnego Metropolia „Silesia” gminami Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego.

1. Podstawa prawna wnioskowania o utworzenie związku metropolitalnego:

Złożenie wniosku o utworzenie związku metropolitalnego wynika z art. 4 i art. 6 ust. 1 pkt 2 Ustawy, a wnioskodawcą jest rada gminy, położonej w granicach obszaru metropolitalnego.

2. Przedmiot wniosku o utworzenie związku metropolitalnego i wnioskodawca:

Przedmiotem wniosku jest utworzenie związku metropolitalnego o nazwie Metropolia „Silesia”, przez 24 gminy województwa śląskiego, które charakteryzuje:

- liczba ludności ponad 2,21 mln (48,2% ludności woj. śląskiego - stan na dzień 12.2014, wg danych GUS w Katowicach);
- powierzchnia 1 585 km² (12,8% pow. woj. śląskiego - wg danych GUS w Katowicach).

Górnośląski Związek Metropolitalny przygotował projekt wniosku o utworzenie związku metropolitalnego, którego wnioskodawcą jest Rada Miasta Katowice, tj. gmina na prawach powiatu, położona w granicach obszaru metropolitalnego, będąca siedzibą Wojewody Śląskiego i Sejmiku Województwa Śląskiego (wymóg ustawy).

3. Obszar metropolitalny objęty wnioskiem:

Podstawę delimitacji obszaru metropolitalnego stanowią:

- ustalenia regionalnego dokumentu strategicznego (tj. Strategii Rozwoju Woj. Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020+”, 2015 r.), wyznaczającego Metropolię Górnośląskiej złożoną z 23 gmin;
- indywidualna wola gminy Pyskowice wejścia do związku, jako gminy bezpośrednio graniczącej z miastem Gliwice i powiązanej z nim funkcjonalnie i przestrzennie.

Gminy wchodzące w skład związku:

- a) 14 miast na prawach powiatu – członkowie GZM: *Bytom, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Jaworzno, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy, Zabrze* (zwarty, intensywnie zagospodarowany obszar bez wyraźnie zauważalnych granic administracyjnych, o podobnych uwarunkowaniach rozwojowych, związanych z procesem industrializacji i urbanizacji od XIX w., centralnie usytuowany w obszarze metropolitalnym);
- b) 10 gmin miejskich: *Będzin, Bieruń, Czeladź, Knurów, Łaziska Górne, Mikołów, Pyskowice, Radzionków, Tarnowskie Góry, Wojkowice* (bezpośrednie otoczenie miast GZM, nieobjęte bezpośrednio procesem industrializacji, o mniejszym stopniu zurbanizowania, ekstensywnej zabudowie i liczniejszych terenach otwartych).

Podstawowe dane dotyczące gmin objętych wnioskiem:

Lp.	Nazwa miasta/gminy	Obszar [km ²]	Liczba mieszkańców ¹	PIT 2014 [PLN] ²	5 % z PIT [PLN]
1	Będzin	37	58205	121 019 880	6 050 994
2	Bieruń	40	19636	45 958 117	2 297 906
3	Bytom	69	172306	292 327 669	14 616 383
4	Chorzów	33	110337	215 772 504	10 788 625
5	Czeladź	16	32666	69 495 823	3 474 791
6	Dąbrowa Górnicza	189	123376	275 033 432	13 751 672
7	Gliwice	134	184415	473 385 705	23 669 285
8	Jaworzno	153	93331	215 728 945	10 786 447
9	Katowice	165	301834	867 906 217	43 395 311
10	Knurów	34	38859	82 603 036	4 130 152
11	Łaziska Górne	20	22419	46 525 683	2 326 284
12	Mikołów	79	39795	120 941 633	6 047 082
13	Mysłowice	66	75037	175 703 127	8 785 156
14	Piekary Śląskie	40	56755	112 027 795	5 601 390
15	Pyskowice	31	18563	31 821 892	1 591 095
16	Radzionków	13	17050	34 667 679	1 733 384
17	Ruda Śląska	78	140669	294 225 540	14 711 277
18	Siemianowice Śląskie	25	68634	138 226 103	6 911 305
19	Sosnowiec	91	209274	448 922 088	22 446 104
20	Świętochłowice	13	51494	88 043 427	4 402 171
21	Tarnowskie Góry	84	60879	135 738 421	6 786 921
22	Tychy	82	128621	330 938 124	16 546 906
23	Wojkowice	13	9033	18 491 796	924 590
24	Zabrze	80	177188	333 332 293	16 666 615
	RAZEM	1 585	2 210 376	4 968 836 929	248 441 846

¹ Statystyczne Wademekum Samorządowca 2015, Urząd Statystyczny w Katowicach [katowice.stat.gov.pl]; stan na 31.12.2014;

² Kwota podatku należnego z PIT-36, PIT-36L, PIT-37, PIT-38, PIT-39, PIT-40, PIT-40A - źródło: dane Izby Skarbowej w Katowicach, uzyskane pismem GZM-138/W/2015 z 13.11.2015 r.;

4. Podstawowe zadania i zasady organizacyjno-finansowe związku metropolitalnego:

4.1 Tworzenie związków metropolitalnych

Związek metropolitalny może być utworzony przez Radę Ministrów lub na wniosek rady gminy, położonej w granicach obszaru metropolitalnego.

Warunkiem powstania związku z dniem 1 lipca danego roku, jest wydanie stosownego rozporządzenia przez Radę Ministrów do dnia 30 kwietnia tego samego roku.

W przypadku utworzenia związku metropolitalnego Prezes Rady Ministrów, na wniosek wojewody, wyznacza pełnomocnika spośród pracowników podległych wojewodzie. Pełnomocnik działa do czasu przekazania zadań właściwym organom związku metropolitalnego.

4.2 Władze związku

Związek będzie działał w oparciu o statut, uzgadniany z Prezesem Rady Ministrów i ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Organami związku metropolitalnego będą:

- a) zgromadzenie (wraz z przewodniczącym i wiceprzewodniczącym) – organ stanowiący i kontrolny, złożony z delegatów – po dwóch z każdej gminy i powiatu (tj. wójta/burmistrza/prezydenta i przedstawiciela rady gminy);
- b) zarząd – organ wykonawczy, złożony z trzech członków, w tym przewodniczącego, wybierany przez zgromadzenie.

Spośród członków zgromadzenia powoływana jest komisja rewizyjna. Podstawowym zadaniem komisji rewizyjnej jest kontrola działalności zarządu oraz jednostek organizacyjnych utworzonych przez związek.

Pierwsza sesja zgromadzenia zwoływana jest przez pełnomocnika do spraw powołania związku metropolitalnego, w ciągu 30 dni od dnia utworzenia związku.

Powoływany jest także urząd metropolitalny, przy pomocy którego zarząd wykonuje swoje zadania.

Nad funkcjonowaniem związku nadzór sprawują:

- Prezes Rady Ministrów oraz wojewoda – w zakresie działalności związku;
- Regionalna Izba Obrachunkowa – w zakresie spraw finansowych.

4.3 System podejmowania decyzji

Każda gmina będzie miała taki sam wpływ na kluczowe decyzje, podział i wykorzystanie środków finansowych, a także zadania realizowane przez związek metropolitalny. Uchwały podejmuje się kwalifikowaną większością głosów. Warunek ten jest spełniony, jeśli za przyjęciem uchwały głosuje większość jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład związku i jednocześnie – taka liczba gmin, której mieszkańcy stanowią większość ludności obszaru metropolitalnego.

Uchwały zarządu zapadają zwykłą większością głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowego składu, w głosowaniu jawnym.

4.4 Zadania związku

Ustawa wyznacza podstawowe zadania publiczne Związku:

- kształtowanie ładu przestrzennego (m.in. w zakresie infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, systemu terenów zieleni i powiązań przyrodniczych, opracowania ramowego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego);
- rozwój obszaru związku;
- publiczny transport zbiorowy;
- współdziałanie w ustalaniu przebiegu dróg krajowych i wojewódzkich na obszarze związku;
- promocja w kraju i za granicą wszelkich walorów metropolii - gospodarczych, kulturalnych, turystycznych, przyrodniczych.

Katalog zadań związku nie jest katalogiem zamkniętym. Związek może realizować zadania publiczne niewymienione w Ustawie, na podstawie porozumień z jednostkami samorządu terytorialnego, czy też organami administracji rządowej, tworzyć stowarzyszenia, powoływać nowe podmioty, a także prowadzić działalność gospodarczą. Związek może też nawiązywać współpracę z podmiotami o charakterze metropolitalnym z innych państw. To od decyzji gmin tworzących związek metropolitalny zależy, jakie zadania będzie realizował.

4.5 Mienie i dochody związku

Wojewoda jest zobowiązany do nieodpłatnego przekazania związkowi metropolitalnemu mienia nieruchomego Skarbu Państwa, z przeznaczeniem na siedzibę organów związku metropolitalnego. Może też udzielić dotacji na działania związane z utworzeniem związku metropolitalnego.

Dochody związku, to w szczególności:

- a) wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkałych na obszarze związku (PIT), w wysokości 5%. Są to środki dodatkowe, niezależne od dotychczasowych wpływów jednostek samorządu terytorialnego z tego tytułu. Wysokość tych środków szacuje się na 200-250 mln złotych. Jeśli przyjmiemy, że środki te mogą być wykorzystane, jako wkład własny pozwalający na ubieganie się o dotacje i środki unijne, to kwota ta może być kilkukrotnie większa;
- b) składki członkowskie gmin tworzących związek – w wysokości zapewniającej realizację zadań – nie mniej niż 4% wpływów danej gminy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych PIT.

5. Uzasadnienie utworzenia związku metropolitalnego:

Gminy objęte wnioskiem o utworzenie związku metropolitalnego tworzą obszar, który pod względem istniejącej struktury funkcjonalno-przestrzennej, stanu gospodarki i uwarunkowań demograficznych wykazuje potencjał do dalszego rozwoju cech metropolitalnych, tak by w wieloletniej perspektywie dorównać ukształtowanym metropoliom Europy Zachodniej.

Za utworzeniem związku metropolitalnego przez gminy tworzące obszar metropolitalny przemawiają względy organizacyjne, terytorialne, strategiczne:

- a) **względy organizacyjne:** konieczność formalnego usankcjonowania wieloletnich dążeń GZM do stworzenia instytucji, pozwalającej na skuteczną, trwałą współpracę samorządów lokalnych i kreowanie procesów metropolizacji regionu oraz kontynuowanie w ramach nowej struktury wspólnych, ponadlokalnych działań i dążeń do rozwoju metropolitalności miast, jako kolejnego etapu w procesie transformacji obszaru industrialnego w postindustrialny;
- b) **względy terytorialne:** istniejący obszar metropolitalny, cechuje się silnymi powiązaniem przestrzenno-infrastrukturalnymi oraz społeczno-gospodarczymi i występowaniem funkcji metropolitalnych, tj.:

- pod względem powiązań przestrzenno-infrastrukturalnych:
 - najbardziej zurbanizowana, uprzemysłowiona oraz spójna osadniczo i przestrzennie część woj. śląskiego;
 - liczne wewnętrzne przepływy ludności, głównie na kierunkach miejsce zamieszkania – praca / szkoła / uczelnia/ obiekty użyteczności publicznej, itp.;
 - rozbudowana sieć głównych korytarzy transportowych, częściowo wpisujących się w Transeuropejską Sieć Transportu (TEN-T), tj. sieć transportu drogowego, kolejowego, powietrznego i wodnego stanowiąca podstawowy system komunikacyjny UE i podstawę realizacji polityki transportowej kraju (w tym: autostrady A1 i A4, linie kolejowe dużych prędkości - Centralna Magistrala Kolejowa, itp.);
 - liczne liniowe powiązania drogowe, sieci infrastruktury technicznej między miastami oraz wspólne urządzenia z zakresu obsługi komunalnej, itp. (m.in. wynikające ze struktury przestrzennej obszaru cechującej się dużą zwartością i ciągłością zabudowy).
- pod względem powiązań społeczno-gospodarczych:
 - współcześnie i historycznie uwarunkowane migracje ludności i wymiana kulturowa między Śląskiem a Zagłębiem Dąbrowskim;
 - trwający od ponad 20 lat proces transformacji społeczno-gospodarczej z obszaru typowo przemysłowego (tzw. Górnośląski Okręg Przemysłowy) w postindustrialny obszar metropolitalny;
 - rozproszone rozmieszczenie (na obszarze metropolitalnym) obiektów użyteczności publicznej (kultury, sportu, szkolnictwa wyższego, edukacji, itp.) i komercyjnych obiektów usługowych.
- pod względem funkcji metropolitalnych:
 - urzędy i delegatury jednostek rządowych, samorządowych, instytutów naukowych oraz regionalnych biur firm i korporacji krajowych i międzynarodowych;
 - kilkanaście uczelni wyższych publicznych i prywatnych;
 - obiekty kongresowe oraz kilkadziesiąt kin, teatrów i muzeów, obiektów kultury i sportu o randze ponadregionalnej;
 - rozwinięte wysokospecjalistyczne usługi medyczne i przemysł motoryzacyjny;
 - liczne tereny inwestycyjne oraz Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna.
- c) **względy strategiczne:** obszaru metropolitalny w województwie śląskim został zdefiniowany w strategicznych dokumentach: krajowych, regionalnych i lokalnych oraz opracowań naukowych, takich jak:
 - *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030;*
 - *Strategia dla Rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego do roku 2020;*
 - *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020 +” (Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego „PLAN 2020+”);*
 - *Strategia Rozwoju Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii „Silesia” do 2025 r.;*

- *Strategia Rozwoju Miasta „Katowice 2030”.*
- *Wybrane opracowania naukowe:*
 - *Foresight technologiczny rozwoju sektora usług publicznych w Górnośląskim Obszarze Metropolitalnym, 2010 – 2012;*
 - *Górnośląski Związek Metropolitalny – zarys geograficzny, Polskie Towarzystwo Geograficzne Oddział Katowicki, 2008;*
 - *Program Rozwoju Gospodarczego Metropolii „Silesia” do 2025 r. wraz z raportami częściowymi, GZM, 2013-2015;*
 - *Raport o polskich metropoliach, PwC, 2015 r.*